

Освітньо-виховні реалії сьогодення вимагають глибшого історичного аналізу вітчизняної спадщини для розв'язання актуальних виховних проблем сучасності, а педагогіка А. Макаренка дає імпульси для розв'язання багатьох відповідних завдань нового часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонский П.П. Трудовая школа. Избр. пед. и психолог. сочинения: В 2 т. / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Педагогика, 1979. – Т.1.
2. Крупская Н.К. Педагогические сочинения: В 10 т. – М., 1957 – 1963. – Т. 2.
3. Ленин В.И. Полное собрание сочинений. – М., 1971. – Т. 37.
4. Луначарский А.В. О воспитании и образовании / Под ред. А.М. Арсеньева и др. – М.: Педагогика, 1976.
5. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8 т. – М., 1985. – Т. 5.
6. Педагогический словарь: В 2-х т. – М., 1960. – Т. 1.
7. Сухомлинский В.А. Рождение гражданина. – М.: Молодая гвардия, 1971.

УДК 378.147:317.134

Л.В. Товчигречка

*Сумський державний
педагогічний університет*

РОЛЬ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються провідні гуманістичні засади особистісно орієнтованого навчання та здійснено спробу проаналізувати його роль у формуванні навичок професійної діяльності майбутніх учителів.

Leading humanistic principles of the learner-centered studies are examined in the article. An attempt to analyse the role of the learner-centered approach in forming skills of professional activity of prospective teachers is carried out.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави особливої актуальності набуває проблема створення умов для формування особистості, яка має високий рівень самосвідомості, творчої активності, керується у своїй діяльності та поведінці гуманістичними цінностями [6, 2].

Тому сьогодні педагогічною наукою ведеться пошук нових гуманістичних моделей організації навчання, здатних утвердити якісно нові взаємини між суб'єктами навчання, які забезпечать інтенсивне оволодіння комплексом знань, умінь і навичок, а також гармонійний розвиток творчої особистості студента.

Незважаючи на значну теоретичну і практичну розробку проблеми гуманізації навчання у вищій школі, роль особистісно орієнтованого

навчання у процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності залишається недостатньо висвітленою.

Отже, **метою статті** є обґрунтування доцільності використання особистісно орієнтованого навчання у процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності.

Завданням цієї публікації є розгляд провідних гуманістичних засад особистісно орієнтованого навчання та спроба проаналізувати роль особистісно орієнтованого навчання у формуванні навичок професійної діяльності майбутніх учителів.

Аналіз актуальних досліджень. Загальнопедагогічні проблеми особистісно орієнтованого навчання висвітлюються у працях багатьох сучасних педагогів (Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, О. Бондаревської, І. Зязюна, М. Євтуха, В. Лозової, В. Огнев'юка, І. Підласого, С. Сисоєвої, В. Суцєнка та інших), які відзначають пріоритетність цілей розвитку самостійної творчої особистості майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу. Ключову роль в особистісно орієнтованій організації навчання відіграє надання студентіві як суб'єкта діяльності можливості вибору ним певних способів просування до визначеної мети, яким він надає найбільшу перевагу. Саме постійне тренування суб'єктності – здатності до вільного вибору і відповідальності – найбільше сприяє становленню морально і творчо розвиненої особистості.

Мета особистісно зорієнтованої освіти полягає у створенні оптимальних умов для розвитку і становлення особисті як суб'єкта діяльності та суспільних відносин, яка будує свою діяльність і стосунки відповідно до цілісної системи гуманістичних особистісних цінностей.

Вважаємо за доцільне по-новому поглянути на визначення рушійних сил навчального процесу з особистісною спрямованістю. Згідно з традиційним розумінням, рушійна сила навчального процесу міститься у протиріччі між знаним і незнаним. Однак це протиріччя актуалізує лише когнітивний бік діяльності студентів, не зачіпаючи особистісно значущої, ціннісно-сміслової сфери їхньої свідомості.

Адже тільки особистість найбільш цікава для особистості. За особистісної діалогічної взаємодії процес оволодіння знаннями здійснюється в атмосфері інтелектуальних, моральних і естетичних переживань, зіткнення поглядів, думок, позицій, проектування різноманітних можливих рішень пізнавальних завдань, творчості

викладачів і студентів. Таким чином, основною рушійною силою особистісно орієнтованої освітньої діяльності є взаємодія особистості й особистості, для якої пізнання і діалогічне спілкування є усвідомленою метою і значущою цінністю.

Важливою ознакою особистісно орієнтованого навчання є діалогічне спілкування викладача та студентів. Слід зауважити, що педагогічний діалог – це дія у педагогічному процесі, яка дає можливість кожному партнерові для самовираження у спілкуванні. Діалогічне педагогічне спілкування – тип професійного спілкування, що відповідає критеріям діалогу, забезпечуючи рівні психологічні позиції викладача і студента [3, 82].

Визначають такі критерії педагогічного спілкування у режимі діалогу:

1. Визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра партнерів. Це забезпечується спільним пошуком, спільним аналізом, спільним виправленням помилок. Йдеться не про усунення оцінюючого судження, а про зміну його авторства.

2. Зосередженість педагога на співрозмовникові та взаємовплив поглядів. Такою є позиція педагога у професійному спілкуванні, коли в центрі його уваги – особа співрозмовника, його мета, мотиви, погляди, рівень підготовки до діяльності. Зосередженість на співрозмовникові передбачає не лише увагу до іншого, а й готовність змінювати свої наміри, думку відповідно до реакції співрозмовника.

3. Модальність висловлювання і персоніфікація повідомлення. Діалогічне спілкування пов'язане з відкритістю позицій, засобом реалізації якої є персоніфікація манери висловлювання (“Я вважаю”) і мінімізація знеособлених суджень (“Кажуть”), чим досить часто замінюється висловлення власної думки.

4. Поліфонія взаємодії та надання викладачем розвиваючої допомоги – критерій діалогічного педагогічного спілкування, що передбачає можливість для кожного учасника комунікації викладу своєї позиції. Поліфонія передбачає пошук шляхів розв'язання проблеми у процесі взаємодії з урахуванням думок кожного учасника.

5. Двоплановість позицій педагога у спілкуванні. Діалог ведеться не лише з партнером, а й із самим собою: активно включаючись у взаємодію, він водночас аналізує ефективність втілення власного задуму [7, 75].

Дійсно, один із суттєвих аспектів життя ВНЗ – постійна взаємодія викладача та студентського колективу, у процесі якої відбувається

особистісне зростання, духовно-творче збагачення обох сторін. У межах цього процесу провідна роль належить викладачу, функції якого від курсу до курсу змінюються, набувають специфічних якостей і ознак.

Особливі функції виконує наставник групи, який повинен бути не опікуном, а наставником. У кожній групі завжди є студенти зовсім невідготовлені до навчання у ВНЗ, причому йдеться не про прогалини у знаннях, а про моральну, соціальну невідготовленість до навчання. Ці студенти потребують підтримки з боку куратора. На сучасному етапі виховні технології ставлять нові вимоги до розвитку форм, у яких будуть здійснюватися контакти між викладачем і студентами.

Ще А.С. Макаренко вказував на те, що важливою є гармонія, яка встановлюється між вихованцем і викладачем [5, 110 – 126]. Гуманістична спрямованість професійних рішень видатного педагога виявлялася в тому, що він бачив у вихованцеві особистість, допомагав йому самому справитися з ситуацією, у мотиваційно-ціннісному ставленні до педагогічної роботи, у розумінні її мети, змісту та засобів, у здатності відчувати й розуміти глибину людської психіки, діяти творчо, нестандартно, гнучко, урахувавши ситуацію й особистісні характеристики вихованця.

Вищий гуманізм він розумів у гармонізації відносин особистості та суспільства, у випереджаючій функції виховання, його спрямованості в майбутнє, у перспективах розвитку особистості. Гуманістичну сутність педагогіки А.С. Макаренка виражає теза: "Якнайбільше поваги до людини, якнайбільше вимог до неї" [5, 130].

Дійсно, кожен викладач має прагнути не лише втілити і довести студентам значущість знань для майбутньої педагогічної діяльності зі своєї дисципліни, а й намагатися розкрити персональні якості студента, використовуючи особистісно орієнтовані технології та виконуючи тим самим свою офіційну функцію представника ВНЗ. Особистісно орієнтований педагог має поєднувати формальні і неформальні функції, виступаючи в ролі посередника, який не примушує, а створює такі умови взаємодії, при яких у студентів виникають особистісні мотиви до пізнання і навчання.

Володіння власними ціннісними орієнтирами, такими, як педагогічний такт, творчість, відповідальність, свобода, чесність і чуйність, є необхідною умовою становлення продуктивних і гуманних відносин зі студентами. Контактні взаємодії охоплюють не тільки

навчальний процес, але й індивідуальні заняття, консультації, безпосередні спостереження за спілкуванням студентів у групах, індивідуальні контакти студентів один з одним і різними викладачами.

Як бачимо, особливу роль у педагогічному діалозі відіграє позиція та внутрішня установка викладача. Доцільно визначити провідні риси, що відрізняють особистісно зорієнтованого викладача:

- * він відкритий і доступний для кожного студента, не викликає страху в студентів, даючи їм можливість висловлювати свої думки і почуття, відвертий у своїх поглядах;

- * демонструє студентам цілковиту довіру, не принижує їх гідності;

- * щиро цікавиться життям студентів, не байдужий до їхніх проблем, справедливий;

- * виявляє емпатійне розуміння – бачення поведінки студента його ж очима, уміє поставити себе на місце студента, відчуваючи внутрішній світ молодої людини;

- * надає студентам реальну допомогу [2, 100].

Висновки. Отож, метою і результатом особистісно орієнтованого навчання повинна бути молода людина, яка є компетентною особистістю, а отже, здатна не тільки адаптуватися до вимог сучасного суспільства і ринку праці, а й особистісно і професійно реалізуватися впродовж життя.

Таким чином, практична реалізація особистісно орієнтованого навчання можлива за умов створення такого розвивального навчального середовища (зміст, організаційні форми, методи, засоби, суб'єкт – суб'єктивний характер педагогічної взаємодії), у якому студент набуває статусу найвищої цінності навчального процесу і яке б сприяло розвитку інтелектуального, творчого і духовного потенціалу студента, його індивідуальності, емоційно-вольових якостей, творчих можливостей, мислення і загальної культури, формуванню здатності до самостійної, активної діяльності, професійного самовизначення, навичок взаємодії із сучасним динамічним світом праці.

Вважаємо, що розглянуте питання потребує подальшого дослідження й упровадження у практичну діяльність вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш. Школа жизни: Трактат о нач. ступени образования, основан. на принципах гуман.-личност. педагогики / Ш. Амонашвили. – М.: Издат. дом Шалвы Амонашвили, 2000. – 142 с.
2. Балл Г. Психологічні аспекти гуманізації освіти: Кн. для вчителя / Г. Балл. – К.–Рівне, 1996. – 128 с.

3. Бібік Н. Теоретичні засади моделі особистісно орієнтованого навчання за програмою „Крок за кроком” / Н.М. Бібік // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. – К., 2000. – С. 134 – 138.
4. Гнатюк Д. О. Особистісно орієнтовані підходи / Д.О. Гнатюк // Педагогічний пошук. – 2000. – № 4. – С. 13 – 16.
5. Макаренко А.С. Семья и воспитание детей // Собр. соч.: В 7 т. М., 1957. – Т. 4. – С. 345 – 354.
6. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 27 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт. – 1 трав. (№ 26). – С. 2 – 4.
7. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання / С. О. Сисоєва // Гуманіт. науки. – 2001. – № 1. – С. 110-118.
8. Зязюн І. Філософські проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти / І.А. Зязюн // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 58 – 61.

УДК 378–056.45

С.Б. Фурдуй

*викладач кафедри загальної та соціальної педагогіки
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
(аспірантка кафедри психології і педагогіки
Запорізького національного університету)*

СВОЄРІДНІ ГУМАНІСТИЧНІ ПІДХОДИ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядається одна з найважливіших проблем навчально-виховного процесу ВНЗ, робиться спроба розкриття поняття «обдарований студент», своєрідні гуманістичні підходи до навчання та виховання обдарованих студентів вищого навчального закладу на елементах особистісно зорієнтованої освіти в організації професійної підготовки майбутнього фахівця.

In the article one of the major problems of teaching and educational process higher school is considered, attempt of disclosing of concept "the gifted student", original humanistic approaches of training and education of the gifted students of a higher educational institution on elements personal focused education in the organization of vocational training of the future expert is given.

Постановка проблеми. Процес гармонійного розвитку обдарованих студентів, адаптація, соціалізація та інтеграція молоді особистості в суспільне життя з метою актуалізації найвищих творчих та громадських почуттів, високої правової, естетичної, моральної культури значною мірою визначають майбутній розвиток потенціалу суспільства, нації. Саме сьогодні особливо актуальними стали завдання щодо створення сприятливого соціально-педагогічного середовища для розвитку обдарованої студентської молоді. Тому і постає завдання створення відповідних умов для гуманістичних підходів особистісно зорієнтованого